

DEPREMİN YARALARINI SARMAK VE ÜLKEYİ YENİDEN KURMAK İÇİN ACİL SOSYAL POLİTİKA TALEPLERİ

Şubat 2023

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli deprem büyük bir felakete dönüşerek tüm Türkiye'yi derinden sarstı. Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay, Osmaniye, Malatya, Adana, Diyarbakır, Urfa, Adıyaman ve Kilis olmak üzere 10 ilde büyük yıkım yaratan ve civardaki diğer illerde de zarara yol açan deprem yaklaşık 13 milyon kişinin yaşamını etkiledi. Cumhuriyet tarihinin en büyük felaketine dönüşen depremde on binlerce kişi yaşamını yitirdi, can kayıpları her geçen gün artıyor. Deprem hem büyük bir insani yıkıma hem de sosyo-ekonomik açıdan ciddi sorunlara yol açtı.

● Bilimsel ve kamucu bir anlayış

Bilindiği gibi deprem çok büyük yıkıcı sonuçlar yaratabilecek bir doğa olayıdır. Depremleri önlemek mümkün değildir ancak depremin bir felakete dönüşmesini ve doğal risklerin yıkıcı sonuçlarını önlemek mümkündür. Gerek deprem öncesinde gerekse deprem sırasında ve sonrasında alınacak önlemler ve hazırlıklar ile depremin insani ve sosyal bir felakete dönüşmesi engellenebilir.

Doğal risklerin yıkıcı sonuçlarının önlenmesi mümkündür. Bilimi rehber edinerek, sosyal devlet anlayışı ve kamucu bir yaklaşım ile sosyal risklere olduğu gibi doğal risklere karşı da etkili önlemler alınabilir. Doğal risklerin olası yıkıcı sosyal sonuçları, sosyal devletin en önemli aracı olan sosyal politika uygulamalarıyla bertaraf edilebilir.

Yaşadığımız büyük felaketin asıl sebebi bilimin esas alınmaması, kamuculuğun, planlamanın ve sosyal devletin terk edilmesidir. Depremle birlikte piyasacılık, rantçılık ve sermayenin ihtiyaçlarını önceleyen politikalar da çökmüştür. Bu büyük felaket sadece teknik bir konu değildir, mesele sadece bir teknik ihmal meselesi değildir. Deprem doğaldır ancak felaket sistemsel bir sorundur, izlenen politikaların bir sonucudur. Deprem değil ama deprem sonrası yaşananlar siyasal ve sınıfsaldır.

Deprem öncesinde önlemlerin alınmaması, deprem sonrasında etkin bir arama kurtarma çalışmasının yapılmaması, ciddi bir organizasyonsuzluk yaşanması, devlet kurumlarının mevzuattan doğan yetkilerini dahi kullanmaktan kaçınması ve bunların sonucunda yaşanan gecikme nedeniyle çok sayıda insanın enkaz altında yaşamını yitirmesinin hesabı mutlaka sorulmalıdır. Depremin felakete dönüşmesinin sorumluluğu esas olarak hükümetindir. 21 yıldır ülkeyi yönetenler bu felaketin esas sorumlularıdır. Sorumluluk birkaç müteahhit, bürokrat ve teknokrata yıkılamaz. Kişisel sorumluluğu olanlar etkin biçimde yargılanmalı ve cezalandırılmalıdır ancak felaketin siyasal sorumluları da hesap vermelidir.

Depremin bir felakete dönüşmesini araştırmak, sorgulamak, hükümeti ve kamu yöneticilerini eleştirmek herkesin hakkıdır. Hükümet ve kamu yetkilileri elbette eleştirilecektir. Yapılması gereken bu eleştirileri susturmak değil dikkate almaktır. Çok seslilik, eleştiri ve ifade özgürlüğü deprem gibi olağanüstü sorunları aşmak konusunda ciddi katkılar sağlar. Demokratik mekanizmaların kesintiye uğratılmaksızın işletilmesinin ve güçlendirilmesinin, karşılaşılan sorunlara hızlı ve etkin çözümler üretmek konusunda işlevsel olduğu unutulmamalıdır. Özellikle farklı alanlardan bilim insanlarının, demokratik kitle ve sivil toplum örgütleri ile sendika meslek odalarının uyarılarına kulak vererek, deprem gibi felakete dönüşebilecek olayların yıkıcı sonuçlarının en aza indirilmesi mümkündür.

● Sosyal devlet ve sosyal politika

Deprem bölgesini kapsayan 10 ilde yaklaşık 2 milyona işçi bulunuyor. Kamu çalışanları, kendi hesabına çalışanlar, esnaf ve çiftçilerle birlikte çok geniş bir çalışan nüfus da depremden ciddi biçimde etkilendi.

Depremin yaralarını sarmak ve ülkemizi yeniden inşa etmek için bilime, sosyal politikaya ve sosyal devlete her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. Anayasa'da yer alan sosyal devlet ilkesi ile sosyal ve ekonomik haklar deprem döneminde çok daha büyük önem taşıyor. Hem bağımlı çalışanlar hem de diğer emekçiler için çalışma ve sosyal güvenlik hakkından, iş ve gelir güvencesine kadar

ciddi sosyal politika önlemleri alınması gerekiyor. Anayasa’da güvence altına alınan sosyal haklar böylesine büyük felaket dönemlerinde çok daha büyük öneme sahiptir.

Sosyal politika önlemleri ve sosyal devlet yaklaşımı depremin yarattığı felaketin yaralarının sarılması ve ülkenin yeniden inşa edilmesi için kritik önemdedir. Bu önlemler başta kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar, yoksullar ve göçmenler olmak üzere kırılgan ve dışlanmış toplumsal gruplar için özellikle önem taşıyor. Deprem sonrası sosyal önlemlerin uygulanmasında çeşitli ırkçı kışkırtmaların yol açacağı ayrımcılıktan hassasiyetle uzak durulmalı ve ortaya çıkan dayanışma ruhunun gölgenmesine izin verilmemelidir.

● Dayanışma ve işbirliği

Deprem büyük bir ulusal ve uluslararası dayanışma yarattı. Büyük bir toplumsal dinamizm, dayanışma ve beraberlik ruhu ortaya çıktı. Deprem yaralarının toplumsal dayanışma ve işbirliği ile daha hızlı sarılması mümkündür. Bu sebeple herhangi bir ayırım yapılmadan kamu yetkilileri ile konunun doğrudan muhatabı olan bilim insanları, meslek odaları, sendikalar, barolar ve demokratik kitle örgütleri arasında işbirliği ve diyalog tesis edilmelidir. Deprem öncesinde ihmal edilen ve görmezden gelinen sosyal diyalog ve toplumsal dayanışma anlayışı geç de olsa felaketin yaralarını sararken mutlaka hayata geçirilmelidir. Bu konuda hükümeti sorumluluk almaya çağırıyoruz.

DİSK depremin felakete dönüşmesine yol açan vahim hataları dile getirmeye devam edecek, sorumluların hesap vermesi için mücadele edecek ve böylesi bir felaketin bir daha yaşanmaması için elinden gelen çabayı gösterecektir. DİSK depremin yarattığı büyük felaketin yaralarının bir an önce sarılması için bütün kamusal olanakların ve toplumsal dayanışmanın seferber edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bunun için bir dizi acil sosyal politika önlemine ihtiyaç vardır. Bunlar çalışma hayatı, iş ve gelir güvencesi, sosyal güvenlik, barınma ve eğitim olmak üzere acil ve derhal alınması gereken sosyal politika önlemlerini kapsamaktadır. DİSK bu temel yaklaşımla aşağıdaki sosyal politika önlemlerinin(1) hızla hayata geçirilmesini talep etmektedir.

- (1) Bu öneriler çalışma hayatı ve sosyal politika alanında çalışan bilim insanları ve uzmanların katkılarıyla hazırlanmıştır. Katkıda bulunanlara teşekkür ediyoruz.

ÖZET

● DEPREM SONRASI ACIL ÖNLEMLER

- DEPREMZEDELERE YAŞAMLARINI SÜRDÜRMEK VE YENİDEN KURABİLMEK İÇİN DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI ÇEŞİTLİ KAMUSAL DESTEKLER SAĞLANMALIDIR.
- DEPREMZEDELERİN ELEKTRİK, SU, DOĞALGAZ VE İLETİŞİM FATURA BORÇLARI SİLİNMELİDİR. DEPREMZEDELER BU HİZMETLERDEN BEDELSİZ YARARLANMALI, DEPREMZEDELERİN VERGİ BORÇLARI İLE KREDİ KARTI VE İHTİYAÇ, KONUT İLE TAŞIT KREDİ BORÇLARI SİLİNMELİDİR.
- DEPREMZEDELERE YETERLİ KİRA VE EV EŞYASI DESTEĞİ SAĞLANMALIDIR.
- DEPREMDE HAYATINI KAYBEDENLERİN HAK SAHİPLERİNE PRİM ÖDEME VE ÇALIŞMA SÜRESİ KOŞULLARI ARANMAKSIZIN ÖLÜM AYLIĞI BAĞLANMALIDIR.
- DEPREM SEBEBİYLE MESLEKTE KAZANMA GÜCÜNÜN EN AZ YÜZDE 60'INI KAYBEDENLER PRİM VE SİGORTA SÜRESİ ŞARTI ARANMAKSIZIN MALUL SAYILMALI VE MALULLÜK SİGORTASINDAN AYLIK BAĞLANMALIDIR.
- DEPREMDEN ZARAR GÖRMÜŞ İŞÇİLERİN KORUNMASI İÇİN DERHAL İŞTEN ÇIKARMA (FESİH) YASAĞI GETİRİLMELİDİR.
- DEPREMDE İŞSİZLER İŞSİZLİK ÖDENEĞİNDEN ÖN KOŞUL ARANMAKSIZIN YARARLANMALIDIR.
- DEPREM BÖLGESİNDE KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ ÖN KOŞULSUZ VERİLMELİDİR.
- DEPREM NEDENİYLE İŞTEN AYRILMAK İSTEYEN DEPREMZEDELERİN KIDEM TAZMİNATI ÖDENMELİDİR.
- AFETLE MÜCADELE KAPSAMINDA YENİ İSTİHDAM YARATILMALI VE İŞVERENLERE AFETDE ÇALIŞTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ GETİRİLMELİDİR.
- ENKAZ KALDIRMA ÇALIŞMALARI SIRASINDA İŞÇİ SAĞLIĞI VE HALK SAĞLIĞI KURALLARINA UYULMALIDIR.
- DEPREM SONRASI KURULAN YAŞAM ALANLARI KADIN VE ÇOCUK DEPREMZEDELER İÇİN GÜVENLİ OLMALIDIR.
- DEPREM BÖLGESİNDEKİ ÇOCUKLARA YÖNELİK DESTEK HİZMETLERİ ACİLEN OLUŞTURULMALIDIR.
- ÇALIŞMA HAYATINDAKİ KADIN DEPREMZEDELERE YÖNELİK ÖZEL ÖNLEMLER ALINMALIDIR.
- DEPREM BÖLGESİNDE UYGUN DERS ALANI TAHSİS EDİLDİKTEN SONRA EĞİTİM-ÖĞRETİM SÜRDÜRÜLMELİDİR.
- UZAKTAN EĞİTİME GEÇMEYE ZORLANAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENİMLERİNE ÖRGÜN OLARAK DEVAM ETMESİ SAĞLANMALIDIR.
- DEPREM SONRASI ARTACAK YOKSULLUK NEDENİYLE KADIN VE ÇOCUKLARIN UĞRAYABİLECEKLERİ ŞİDDET VE İSTİSMARA YÖNELİK ÖZEL ÖNLEMLER HAYATA GEÇİRİLMELİDİR.

DEPREMZEDELER İÇİN GELİR DESTEKLERİ

Tüm depremzedelere yaşamlarını insanca sürdürebilmeleri ve yeniden kurabilmeleri için doğrudan veya dolaylı çeşitli kamusal destekler sağlanmalı ve bu yönde düzenlemeler yapılmalıdır.

● Tüm depremzedelerin, gelir kayıpları ve yoksullaşmalarına karşı ayrı bir gelir desteği acilen yaşama geçirilmelidir. Bu gelir desteği, tek seferlik değil, aylık olarak, depremzedelerin yaşamlarını insanca sürdürebilmelerine yetecek bir düzeyde olmalı ve çalışma, sosyal güvence ve gelir testi gibi herhangi bir ihtiyaç tespitine tabi tutulmadan ödenmelidir.

● Özellikle Tek Seferlik Yardım, Afet-Acil Durum Yardımları ve Barınma Yardımlarında, başvuru sahibi depremzedelerin durumlarına ilişkin ihtiyaç tespiti ölçütleri askıya alınmalı, ödeme tutarları artırılmalıdır.

● 5510 sayılı Yasa'nın ilgili hükümleri kapsamında olmayan depremzedeler için ölüm ve yaralanmalara bağlı olarak oluşan engellilik halleri nedeniyle yapılan sosyal yardım başvurularında ihtiyaç tespiti ölçütleri askıya alınmalıdır.

● Depremzedelerin elektrik, su, doğalgaz ve iletişim fatura borçları silinmelidir. Depremzedeler bu hizmetlerden bedelsiz yararlanmalıdır.

● Depremzedelerin vergi borçları ile kredi kartı ve ihtiyaç, konut ile taşıt kredi borçları silinmelidir.

SOSYAL GÜVENLİK ÖNLEMLERİ

● Depremde hayatını kaybedenlerin hak sahiplerine prim ödeme ve çalışma süresi koşulları aranmaksızın ölüm aylığı bağlanmalıdır.

Deprem sebebiyle yaşamını yitirenlerin hak sahiplerine 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 32. maddesinde yer alan 1800 gün prim ödeme veya en az 5 yıl sigortalılık süresi ile 900 gün prim ödeme koşulu aranmaksızın ölüm aylığı bağlanmalıdır.

● Deprem sebebiyle meslekte kazanma gücünün en az yüzde 60'ını kaybedenler prim ve sigorta süresi şartı aranmaksızın malul sayılmalı ve bu kişilere malullük sigortasından aylık bağlanmalıdır.

Deprem nedeni ile meslekte kazanma gücünün en az yüzde 60'ını kaybedenler malul sayılarak 5510 sayılı Yasa'nın 26. maddesindeki prim ve sigortalılık süresi şartları aranmaksızın bu kişilere malullük sigortasından malullük aylığı bağlanmalıdır.

● Çalışma gücündeki kayıp oranı yüzde 40-59 olan depremzedelere yaş şartı aranmaksızın emeklilik hakkı tanınmalıdır.

Deprem nedeni ile çalışma gücünü yüzde 40 ila yüzde 59 arasında kaybeden sigortalı depremzedelere 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesi uyarınca prim gün sayısı ve sigortalılık süresi aranmaksızın yaşlılık sigortası kapsamında emeklilik hakkı sağlanmalıdır.

● **Sakatlanan depremzedelere sürekli iş göremezlik ödeneği bağlanmalıdır.**

Deprem ve doğal afetler tüm sigortalılar açısından 5510 sayılı Yasa'nın 13. maddesi kapsamına dahil edilerek iş kazası sayılmalı ve deprem nedeni ile meslekte kazanma gücünü en az yüzde 10 oranında kaybeden sigortalılara 5510 sayılı Yasa'nın 16. ve 19. maddeleri kapsamında iş göremezlik geliri bağlanmalıdır.

● **İş kazası niteliği taşıyan ölüm ve sakatlık/engellilik hallerinde iş kazası durumunda sağlanan haklara erişim güvence altına alınmalıdır.**

Depremde gerçekleşen ölüm ve engellilik hallerinin bir kısmı doğrudan iş kazası niteliğindedir. Bunlar deprem sonucunda ölümler olarak değil, depreme bağlı iş kazası sonucunda gerçekleşen ölüm ve engellilik olduğu gözetilerek sosyal sigorta hukukunun iş kazası durumunda sağladığı haklardan doğrudan yararlandırılmalıdır

● **Asgari ücretten düşük olan tüm emekli aylıkları asgari ücret düzeyine çekilerek**

depremin emekliler üzerindeki ekonomik etkisi hafifletilmelidir.

7341 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun ile 5510 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik sonrası emekli aylıkları Hazine tarafından karşılanan farkla 5.500 TL'ye tamamlanmaktadır. Bu yetersiz bir miktardır. Emekli aylıklarında alt sınır asgari ücret olmalı, diğer emekli aylıkları iyileştirilmelidir. Böylece depremin emekliler üzerindeki olumsuz ekonomik etkisi hafifletilmelidir.

ÇALIŞMA YAŞAMINA İLİŞKİN ÖNLEMLER

● **Depremden zarar görmüş işçilerin korunması için derhal işten çıkarma (fesih) yasağı getirilmelidir.**

Deprem sonrası ortaya çıkan felaket nedeniyle işçinin işe gidememesi meşru mazeret niteliğindedir. İşçinin deprem nedeni ile işe gidememesi işveren tarafından fesih konusu yapılamaz.

Deprem bölgesinde çalışan işçiler için fesih yasağı getirilmelidir. Fesih yasağı döneminde işverenin işçiyi işten çıkarması ağır idari ve cezai yaptırıma bağlanmalı, fesih yasağına

aykırılık halinde işçinin ücret ve tüm sosyal haklarının işveren tarafından ödeneceği, işe iadeye ilişkin sürecin fesih yasağı sonrasında başlayacağı açıkça düzenlenmelidir.

Fesih yasağı enkaz çalışmalarında görev alan arama kurtarma ekiplerini, bölgede yakını olan ve destek çalışmaları için bölgeye gidenleri de kapsmalıdır.

● **Çeşitli nedenlerle işten ayrılmak isteyen depremzedelerin kıdem tazminatı ödenmelidir.**

Depremzedelerin kıdem tazminatı güvence altına alınmalıdır. Deprem sebebiyle başka bölgeye gitme, kentten tahliye edilme, işyerinin kapanması, yıkılması veya küçülmesi vb. nedenlerle çalışmaya devam edilecek koşulların ortadan kalkması sonucunda işçilerin işten çıkışı "istifa" olarak bildirilmemelidir. İşverenlerin kıdem tazminatı ödememek için işçiyi haksız ve kötü niyetli gösteren bildirimleri engellenmelidir. Deprem sonucu işsiz ve/veya sakat/engelli kalan işçilerin kıdem tazminatları ödenmelidir. İşverenlerin ödeme güçlüğüne düşmesi durumunda bu ödemeler ücret garanti fonundan yapılmalı ve işverenlere rücu edilmelidir.

● **Depremzede işsizlere koşulsuz işsizlik ödeneği verilmelidir.**

Deprem sebebiyle işsiz kalan işçilere mevcut yararlanma koşulları aranmaksızın işsizlik ödeneği verilmelidir.

● **Kısa çalışma ödeneği ön koşulsuz verilmelidir.**

Deprem nedeniyle gerek işin durması gerekse işçinin işe devam edememesine bağlı olarak ortaya çıkacak gelir kaybını gidermek için kısa çalışma ödeneği uygulamaya sokulmalıdır. Afet kapsamında uygulanacak kısa çalışma ödeneğinden yararlanma şartları kaldırılmalıdır.

● **Afetle mücadele kapsamında yeni istihdam yaratılmalı ve işverenlere afetzede çalıştırma yükümlülüğü getirilmelidir.**

Gereksiz ve acil olmayan kamu yatırımları ve yatırım hazırlıkları (Kanal İstanbul gibi) durdurulmalı, afetle mücadele kapsamında bölgede yeni kamu istihdamı yaratılmalıdır. Deprem bölgesinde sağlanacak kamu istihdamı olanaklarında hakkaniyet ve liyakat ölçütleri

esas alınmalı, eşitliğe aykırı ve ayrımcılık içeren kamu istihdam uygulamalarından kaçınılmalıdır.

İşverenlere dönük teşvik ve destekler gözden geçirilerek bu teşvik ve destekler, depremden zarar gören işletmelerin istihdamı devam ettirmesi için kullanılmalıdır. İşverenlere afetzede çalıştırma yükümlülüğü getirilmelidir.

● **İŞKUR deprem sebebiyle meydana gelecek işgücü hareketliliğini izlemeli, uygun programlar oluşturmalıdır.**

Deprem bölgesinden diğer bölgelere işgücü hareketliliği olacağı gibi deprem bölgesindeki ekonomik faaliyetler için de deprem bölgesine işgücü hareketliliği olacaktır. Bu sebeple İŞKUR işgücü hareketlerini takip etmeli, uygun programlar ve destekler oluşturmalıdır.

Hukuka aykırı bir biçimde kâr amaçlı uygulamalar dahil olmak üzere her türlü özel ve bireysel iş bulmaya ilişkin aracılık faaliyetlerinin takipçisi olunmalıdır. Öte yandan depremzedelere yardım ve destek adı altında gerçeğe aykırı biçimde istihdamda öncelik verildiğine ilişkin olası kötü niyetli ilan ve duyurulara karşı dikkatli olunmalıdır. İş bulma ve işe yerleştirmede her türlü istismarın önüne geçecek tedbirler alınmalıdır.

BARINMAYA VE EĞİTİME İLİŞKİN ÖNLEMLER

● **Depremzedeler için depreme dayanıklı, güvenli ve temel şehircilik ilkelerine dayalı yeni yerleşim yerleri inşa edilmelidir. Depremlerin felakete dönüşmesini önleyici bir imar programı ve uygulaması yapılmalıdır.**

● **Kalıcı, depreme dayanıklı ve insani koşullara sahip konutlar inşa edilinceye kadar depremzedeler için insani geçici barınma koşulları sağlanmalıdır.**

● **Konutu yıkılan ve oturulmayacak derecede zarar görenler ile deprem bölgesinden uzaklaşarak farklı şehirlere yerleşen depremzedeler için yeterli kira ve ev eşyası desteği sağlanmalıdır.**

● **Çeşitli nedenlerle DASK yaptırmamış depremden zarar gören konutlar, DASK**

kapsamında sayılmalıdır. Kalıcı deprem konutları DASK ve Hazine tarafından finanse edilmelidir.

● **17 Ağustos 1999 depremi sonrasında olduğu gibi deprem bölgesinde uygun ders alanı tahsis edildikten sonra eğitim-öğretim sürdürülmelidir.**

● **Uzaktan eğitime geçmeye zorlanan üniversite öğrencilerinin öğrenimlerine örgün olarak devam etmesi sağlanmalıdır.**

● **Güvenli konutlar oluşturuluncaya kadar depremzedeler geçici olarak konaklama tesisleri ile uygun kamu tesislerine yerleştirilmeli, KYK yurtlarında üniversite öğrencileri barınmaya devam etmelidir.**

● **Yıkılan kentlerin yeniden yapılması sürecine meslek odaları dahil edilmelidir.**

Deprem öncesi ülke genelinde yaşanan barınma ve güvenli konut olanaklarına erişim sorunu deprem ile daha da ağırlaşmıştır. Konut piyasası, kiracı-ev sahibi ilişkileri, konut edinme olanakları sosyal amaçlarla yeniden emredici kurallara bağlanmalıdır. Barınma ve konut olanakları, ev sahipleri ile konut üreticisi işletmelerin insafına terk edilmemelidir.

Kalıcı ve güvenli konutlar inşa edilinceye kadar depremzedelere güvenli ve insani geçici barınma imkânları sağlanmalıdır. Depremde yıkılan konutların yerine yapılacak yeni konutlar, bu konutlardan yararlanacaklar ve özellikle tek konutu olanlar için bir borçlanma ve mülksüzleştirme aracı haline gelmemelidir.

Yıkılan ve yıkılacak binalar dikkate alındığında 10 kentin büyük kısmının yeniden yapılması gündeme geleceği açıktır. Bu süreçte başta meslek odaları olmak üzere tüm toplum kesimlerinin de temsili sağlanmalıdır. Tarım arazilerinin imara açılmaması, zemin etüdü ve diğer yapılaşma ile ilgili kesin ve net kurallar oluşturulmalı, denetim özel şirketlerden alınarak ilgili meslek birliklerinin de onayı aranmalıdır.

Güvenli konutlar oluşturuluncaya kadar depremzedeler geçici olarak konaklama tesisleri ile uygun kamu tesislerine yerleştirilmeli, KYK yurtlarında üniversite öğrenimine devam eden öğrenciler barınmaya devam etmelidir. Uzaktan eğitime

geçmeye zorlanan üniversite öğrencilerinin öğrenimlerine örgün olarak devam etmesi sağlanmalıdır.

Her düzeyde eğitim kurumunun açık olması, koşulların zorlanarak örgün eğitimin sürdürülmesi önemlidir. Örgün eğitimden vazgeçme, sadece gelecek kuşakların eğitime ilişkin niteliklerini tahrip etmemekte aynı zamanda onların ruhsal sağlıkları ile kişisel ve sosyal gelişmelerine de zarar vermektedir. Örgün eğitime ara vermek, öğrencileri evlere kapatmak özellikle depremden etkilenen öğrencilerin psikolojik ve sosyal anlamda normalleşme süreçlerinin uzamasına neden olacaktır.

Deprem bölgesinde olanaklı olan en kısa zamanda eğitim-öğretime başlanmalıdır. 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında olduğu gibi

bölgede bir süre eğitime ara verilip uygun ders alanı tahsis edildikten sonra eğitim-öğretim sürdürülmelidir.

HALK SAĞLIĞI İLE İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİ

● Enkaz kaldırma çalışmaları sırasında işçi sağlığı ve halk sağlığı kurallarına uyulmalıdır.

Deprem yarattığı büyük enkaz sorunu, çalışanlar, halk ve çevre açısından ciddi sağlık riskleri barındırmaktadır. Enkazın taşınması, depolanması/saklanması işlemi süresince asbest ve diğer kimyasal maddelerin çalışanlara, halka ve çevreye yapacağı etkiler göz önünde bulundurularak uygun önlemlerin alınması sağlanmalıdır.

Bu çerçevede, enkazı kaldıracak çalışanlara uygun maske ve diğer koruyucu donanımlar verilmeli, halk enkaz kaldırılan yerlerden uzak tutulmalı, olmuyorsa onların da sağlığını koruyacak maske ve diğer önlemler sağlanmalıdır. Kaldırılan enkaz uygun taşıma araçlarıyla nakledilmeli, su kaynakları/havzalarından, verimli topraklardan uzak ve diğer canlı yaşamının etkilenmeyeceği geçirgen olmayan/sızdırmaz alanlarda depolanmalıdır.

Enkaz kaldırma çalışmalarında temel hukuk kurallarına titizlikle riayet edilmelidir.

● 50 kişi ve üzerindeki bütün işyerlerinde arama ve kurtarma ekiplerinin kurulmasına ilişkin mevcut düzenleme etkin bir biçimde işletilmelidir.

İşyerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik kapsamında olan 50 kişi ve üzerindeki bütün işyerlerinde arama ve kurtarma ekipleri kurulması ve bu yükümlülüğün bütün Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) yönetimleri için zorunlu hale getirilmesine ilişkin mevcut düzenleme etkin bir biçimde hayata geçirilmelidir.

● Depremden etkilenen, evini, yakını kaybeden herkesin ücretsiz psiko-sosyal destek alması sağlanmalıdır.

Deprem, yarattığı yıkım ve kayıplar nedeniyle maruz kalan bireyler için pek çok yönüyle travmatik sonuçları olan bir süreçtir. Depremzedelerin, özellikle çocukların ve gençlerin bu süreçten ruhsal olarak iyileşerek çıkabilmeleri ve hayatlarını normalleştirebilmeleri için alacakları psiko-sosyal destek çok önemlidir. İhtiyaç duyan tüm depremzedelere alanında uzman kişiler tarafından ücretsiz olarak psiko-sosyal destek sağlanmalıdır.

KADINLARA VE ÇOCUKLARA YÖNELİK ÖZEL ÖNLEMLER

Kadınların, çocukların, göçmenlerin, yaşlıların ve diğer kırılgan grupların deprem felaketinden daha olumsuz etkilenmeleri sebebiyle bu gruplara yönelik özel önlemler hayata geçirilmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha da derinleşmemesi, yaşanan felaketin yaralarının sarılması için eşitsiz ve korunması gereken kırılgan gruplar için özel önlemler hayata geçirilmelidir. Çalışmalar toplumsal cinsiyet

eşitliği perspektifi ile çalışmalar organize edilmelidir. Deprem sonrası devlet tarafından sağlanacak maddi ve manevi destek ile hizmetlerden, temel insan hakları ve ayrımcılık yasağı esas alınarak, hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm depremzedelerin erişimi sağlanmalıdır.

● **Kamu hizmetleri eşitsiz ve korunması gereken grupları odağına alarak yeniden organize edilmelidir.**

Halihazırda var olan kamu hizmetleri (il ve ilçe sağlık müdürlükleri ile sosyal hizmet merkezleri vb.) afet döneminde kadın ve çocuklar başta olmak üzere eşitsiz ve korunması gereken grupları merkezine alarak yeniden organize edilmelidir.

● **Depremzedelere yönelik hizmet sunumunda kadın görevlilerin olması gereklidir.**

Depremzedelere yönelik hizmet sunumunda kadın görevlilerin olması gereklidir. Sadece erkek görevlilerden oluşan ekiplerin sunduğu hizmetlere kadınların erişiminde toplumsal ve kültürel faktörler gibi nedenlerle eksiklikler yaşanabileceği unutulmamalıdır.

● **Deprem sonrası tüm sağlık malzemesi ve hijyen ürünleri ücretsiz ve düzenli olarak dağıtılmalıdır.**

Tüm hijyen ve menstrüel ürünlerinin ücretsiz dağıtımını organize edilmelidir. Kadın hastalıkları riskine karşı kadınların sağlık kontrollerinin yapılması gereklidir. Afet sonrası yapılan tüm tedavi masrafları ve ilaç temini sigorta tarafından ücretsiz olarak karşılanmalıdır. Tuvalet, temiz su temizlik malzemeleri hızla depremzedelere ulaştırılmalıdır.

● **Deprem sonrası kurulan yaşam alanları kadın ve çocuk depremzedeler için güvenli olmalıdır.**

Deprem sonrası kurulan geçici barınma merkezlerinin (çadır kentler vb.) özellikle kadın ve çocuk depremzedeler için güvenli olmasına özen gösterilmelidir. Kurulan yaşam alanlarında şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için özel önlemler alınmalıdır.

Yaşanan aksaklıklar ve depremin yıkımı göz önüne alındığında kadınlara yönelik aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin çeşitli politikalara ihtiyaç vardır. Deprem felaketi sonrasında kadına yönelik şiddet vakalarında kadınların güvenliğini sağlamak üzere uygun yerlerde sığınaklar açılmalıdır.

● **Deprem felaketi sonrası artacak bakım ihtiyacı kadınların üzerinden alınmalıdır.**

Deprem sonrası kurulan geçici yaşam alanlarında var olan koşullar, yaşamın idamesi, yaşlı ve çocuk bakımı gibi dışardan hizmet alımı yapma koşullarının ortadan kalkması ile toplumsal cinsiyet rollerine hızlı bir dönüş söz konusu olacaktır. Bu nedenle deprem sonrası çocuk, yaşlı, engelli bakımı ve beslenme ihtiyaçları kamusal alanda hızlıca düzenlenmelidir. Kreş ve benzeri olanakların yanı sıra yaşlı ve engelli bakım merkezleri oluşturulmalıdır.

● **Deprem bölgesindeki çocuklara yönelik destek hizmetleri acilen oluşturulmalıdır.**

Çocukların gündüz vakit geçirip sosyalleşebilecekleri alanların yaratılması çocukların ruh sağlığı ve gelişmeleri açısından önemli katkı sağlayacağı gibi, kadınların çocuk bakım emeğini bir ölçüde hafifletecektir.

● **Çalışma hayatındaki kadın depremzedelere yönelik özel önlemler alınmalıdır.**

Afet dönemlerinde kadınlar, işgücü piyasalarından uzaklaşma ve dışlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle kadınların iş yükünün eşitsiz bir biçimde arttığı göz önünde bulundurularak çalışma hayatındaki ücretli kadınlara yönelik özel önlemler alınmalıdır. İşe alım süreçlerinde kadınlara öncelik verilmelidir.

● **Deprem sonrası artacak yoksulluk nedeniyle çocukların uğrayabilecekleri şiddet ve istismara yönelik özel önlemler alınmalıdır.**

Sosyal hukuk kurallarına aykırı biçimde çocukların çalıştırılması, dilendirilmesi, başka kişilere verilmesi, ev ve bakım hizmetleri gördürmek amacıyla başka aile yanlarına yerleştirilmesi, evlendirilmeleri gibi ekonomik, cinsel ve sosyal yönden istismar edici uygulamalara karşı önlem alınmalı, çocuklar takip edilmelidir.

Depremin yaralarını sarmak ve ülkemizi yeniden kurmak için,

Bilime, sosyal haklara, sosyal devlete ve dayanışmaya her zamankinden daha çok ihtiyacımız var!